

УДК 330.3

Васюта В. Б., кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

ORCID ID: 0000-0002-7469-3968

e-mail: Vasuta_V_B@meta.ua

Кулага М. О., здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту фінансів, економіки та менеджменту, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

ORCID ID: 0000-0002-5146-4150

e-mail: kulaga_marina@meta.ua

Оцінка ефективності господарської діяльності підприємства та розроблення заходів щодо її підвищення

Анотація. У статті розглядається проблема підвищення ефективності господарської діяльності підприємства у сучасних умовах господарювання. Функціонування сучасних підприємств пов'язане з проблемою підвищення ефективності їх діяльності. Цього можна досягти, приймаючи виважені управлінські рішення, впроваджуючи новітні технології та засоби забезпечення функціонування підприємств тощо. Оцінка ефективності господарської діяльності є основою для розроблення заходів щодо її підвищення. Саме тому ці питання становлять особливий інтерес як для керівників підприємств, так і для вчених-економістів. Цим пояснюється актуальність даного дослідження. У статті опрацьовано поняття ефективності господарської діяльності, проведено аналіз показників ефективності господарської діяльності підприємства, враховуючи особливості її визначення для аграрного сектору. На основі отриманих результатів запропоновано впровадження нових сортів культур, що дасть змогу підвищити врожайність, збільшити прибуток та рівень рентабельності, що в загальному підвищить ефективність господарської діяльності підприємства.

Ключові слова: ефективність; аграрний сектор; рентабельність; продуктивність праці; прибуток.

Vasiuta Viktoriia, Ph.D (Technical), Associate Professor, Associate Professor of Enterprise Economics and Personnel Management Department, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava, Ukraine

Kulaga Marina, applicant for higher education of Educational and Research Institute of Finance, Economy and Management, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava, Ukraine

Estimation of the Efficiency of the Economic Activity of the Enterprise and Development of Measures for its Improvement

Estimation of the Efficiency of the Economic Activity of the Enterprise and Development of Measures for its Improvement Introduction. The article deals with the problem of increasing the efficiency of economic activity of the enterprise in modern economic conditions. Issues related to research on the effectiveness of enterprises, devoted to the work of many domestic and foreign economists. Purpose. Functioning of modern enterprises is associated with the problem of increasing the efficiency of their activities. This can be achieved by making sound management decisions, introducing the latest technologies and tools for ensuring the functioning of enterprises, etc. An assessment of the effectiveness of economic activity is the basis for developing measures to improve it. That is why these questions are of particular interest both for enterprise managers and for economists. This explains the relevance of this study. Results. The article deals with the concept of the efficiency of economic activity, emphasizes the peculiarities of its definition for the agrarian sector. For the estimation of the efficiency of the agrarian enterprise activity, important natural indicators are yields of agricultural crops and animal productivity. The most important task of agrarian enterprises is to increase the yield, as it will directly affect the development of the livestock sector. The level of productivity of animals depends on the yield of cereals and fodder crops. Efficiency of land use is the main means of production. This is precisely what determines the importance of increasing productivity. Conclusions. The analysis of indicators of efficiency of economic activity of the enterprise is carried out. On the basis of the obtained results, introduction of new varieties of crops is proposed, which in the future will give the opportunity to receive more income to the enterprise and in general will increase its profitability. Most high-yielding varieties and hybrids provide high-quality products, high yields. They are adapted to the climatic conditions of Ukraine, therefore, they are better than the varieties of foreign selection according to their economic and biological features, namely, resistant to culling and major diseases, have high frost and drought resistance. The economic efficiency of introducing new varieties of plant growing is calculated. The results have shown that their implementation will increase yields, increase profits

and profitability, which in general will increase the efficiency of economic activity of the enterprise.

Keywords: *efficiency; agrarian sector; profitability; labour productivity; profit.*

JEL Classification: *A22; D00; M21; O13.*

Постановка проблеми. Функціонування сучасних підприємств пов'язане з проблемою підвищення ефективності їх діяльності. Її суть полягає в тому, що маючи вже досягнутий рівень своєї діяльності, підприємство прагне отримати вищих результатів. Цього можна досягти, приймаючи виважені управлінські рішення, впроваджуючи новітні технології та засоби забезпечення функціонування підприємств, створюючи підстави для формування системи економічної безпеки тощо. Саме тому питання оцінки ефективності господарської діяльності становлять особливий інтерес як для керівників підприємств, так і для вчених-економістів. Цим пояснюється актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, пов'язаним з дослідженнями ефективності діяльності підприємств, присвячено роботи вітчизняних та закордонних вчених-економістів: В. Паретто, В. Ковальов, К. Макконелл, В. Петті, П. Друкер, С. Фішер, О. Шеремет, Ф. Кене, Т. Хачатуров, Д. Рікардо, Д. Хан та інших. [6]. Однак, питання щодо єдиного трактування понять ефективності діяльності підприємства залишаються невизначеними.

Формування цілей дослідження.

Мета статті полягає в оцінюванні ефективності господарської діяльності підприємства та розроблення заходів щодо її підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктом дослідження є діяльність сільськогосподарського підприємства ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»». Підприємство є структурною одиницею агропромхолдингу «Астарта-Київ». Нині у обробітку агрофірми майже 45 тисяч гектарів орних земель у Гадяцькому, Диканському, Зіньківському і Шишацькому районах Полтавщини. Основними видами діяльності агрофірми є рослинництво та тваринництво.

Ефективне використання всіх ресурсів є запорукою розвитку підприємства. Для аграрного сектору практично не існує єдиного узагальнюючого показника для визначення економічної ефективності діяльності підприємства. Ця оцінка ґрунтується на використанні системи взаємопов'язаних показників у натуральному та вартісному вираженні. Важливим є те, що ці показники повинні бути об'єктивними щодо відображенні рівня ефективності виробництва. Саме тому необхідно проаналізувати ефективність господарської діяльності підприємства і на основі отриманих результатів запропонувати заходи її підвищення.

Сучасні умови функціонування вітчизняних підприємств характеризуються обмеженістю ресурсів і постійним прагненням до зростання результатів діяльності. Це стало передумовами виникнення проблеми ефективного, раціонального ведення господарської діяльності підприємств [3].

Поняття ефективності господарської діяльності підприємства має багатоаспектний характер. Як економічна категорія ефективність діяльності підприємства відображає співвідношення фактичного результату очікуваному [7]. В такому трактуванні ефективність діяльності підприємства застосовується для обґрунтування та оцінки господарських рішень. У практичному використанні поняття «ефективність» необхідно враховувати різноманітність її критеріїв та принципи їх вибору [7].

Аграрний сектор є важливим сектором української економіки. Саме він забезпечує продовольчу безпеку держави, забезпечує робочими місцями значну частину населення. Від правильного прогнозування перспектив розвитку аграрних підприємств, ефективності діяльності залежить рентабельність ведення агробізнесу.

Для аналізу ефективності господарської діяльності підприємства розглянемо один з видів діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»», а саме рослинництво. На рис. 1 наведено структуру посівних площ культур сільськогосподарських підприємств України у 2018 році.

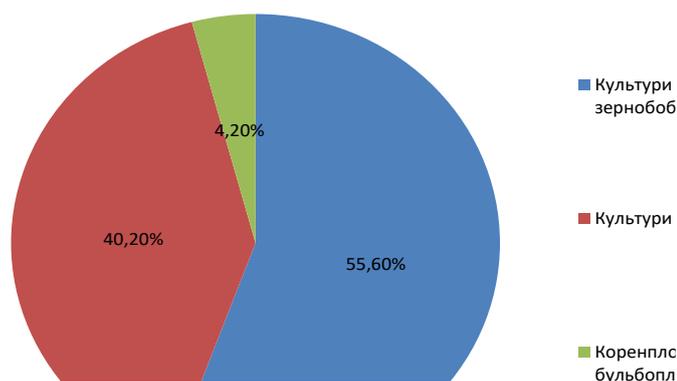

Рисунок 1 – Структура посівних площ культур сільськогосподарських підприємств України у 2018 році, %

Джерело: узагальнено авторами

У табл. 1 представлено обсяг виробленої продукції (рослинництва) ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» за 2016-2018 роки.

Таблиця 1 Обсяг виробленої продукції (рослинництва) ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» за 2016-2018 рр. у натуральних показниках

Види економічної діяльності	Обсяг виробленої продукції								
	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	зібрана площа, га	Тонни	Урожайність, ц/га	зібрана площа, га	Тонни	Урожайність, ц/га	зібрана площа, га	Тонни	Урожайність, ц/га
Пшениця озима	7529	42914	56,9	7799	41664	53,0	8756	51329	58,6
Кукурудза на зерно	5663	41877	73,9	4814	47724	99,0	5837	61175	10,5
Ячмінь ярий	2085	10694	51,3	1686	6783	40,0	1839	7263	39,5
Соняшник	1036	2289	22,1	3331	9672	29,0	3585	10528	29,4
Соя	6163	13706	22,2	6135	17370	28,0	5430	14275	26,0
Цукрові буряки	8513	411442	48,3	8000	419342	52,4	7520	484349	64,4
Всього	30989	522922	–	31804	542555	–	33085	628919	–

Джерело: узагальнено авторами

Динаміку обсягів виробленої продукції (рослинництва)

ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» за 2016-2018 рр. у натуральних показниках представлено на рис. 2.

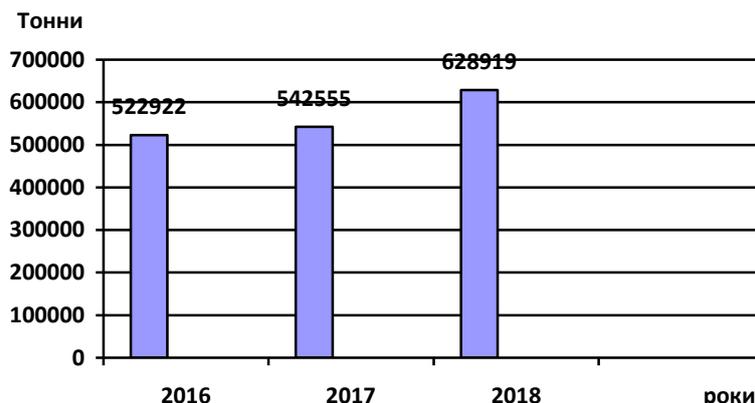

Рисунок 2 – Динаміка обсягів виробленої продукції (рослинництва)

ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» за 2016-2018 роки

Джерело: узагальнено авторами

Розмір посівних площ має тенденцію до збільшення (табл.2).

Таблиця 2 **Питома вага сільськогосподарських культур в загальній площі посіву на ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» за 2016-2018 роки**

Культура	Площа посіву, га			Питома вага в загальній площі посіву по роках, %		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Пшениця озима	7529	7799	8756	24,30	24,55	28,37
Кукурудза на зерно	5663	4814	5837	18,27	15,16	18,91
Ячмінь ярий	2085	1686	1839	6,73	5,31	5,96
Соняшник	1036	3331	3585	3,34	10,49	11,61
Соя	6163	6135	3430	19,89	19,31	11,11
Цукрові буряки	8513	8000	7420	27,47	25,18	24,04
Разом	30989	31765	30867	100,00	100,00	100,00

Джерело: узагальнено авторами

Так, у 2016 р. розмір площ становив 30989 га, в 2017 р. – 31804 га, в 2018 р. – 33085 га. Всього по підприємству обсяги зібраної продукції рослинництва зросли з 630103 т у 2016 р. до 678689 т у 2017 році. У 2018 р. обсяг становив 744507 т.

Вартісні показники, що характеризують ефективність діяльності підприємства, поділяються на часткові та загальні. До часткових належать: продуктивність праці; фондівіддача; матеріаломісткість; матеріаловіддача [1].

Динаміку часткових показників ефективності господарської діяльності ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» за 2016-2018 рр. представлено у табл. 3.

Таблиця 3 Часткові показники ефективності господарської діяльності ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» за 2016-2018 роки

Показник	Роки			Абсолютне відхилення по роках (+,-)	
	2016	2017	2018	2018 до 2016	2018 до 2017
Продуктивність праці робітників, тис. грн/особу	1178	1746	1744	+566	-2
Фондовіддача, грн/грн	3,76	5,05	7,50	+3,74	+2,45
Матеріаломісткість продукції, грн/грн	0,88	0,81	0,79	-0,09	-0,02
Матеріаловіддача, грн/грн	1,14	1,23	1,27	+0,13	+0,04

Джерело: узагальнено авторами

Аналіз представлених показників показав динаміку до збільшення продуктивності праці робітників у 2017 році. Це пов'язано зі збільшенням обсягу виробництва у порівнянні з 2016 р. на 55,87% та відповідним збільшенням частки робітників на 5,34 відсотка.

Впродовж трьох досліджуваних років показник фондовіддачі зростав. Протягом 2016-2018 рр. частка витрат матеріальних ресурсів на виготовлення одиниці продукції у загальних витратах зменшувалася, і у 2018 р. становила 0,79 грн/грн, що на 0,09 грн/грн менше, ніж у 2016 році.

Рівень рентабельності є одним з основних показників економічної ефективності виробництва. Показники рентабельності діяльності ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» представлено у табл. 4.

Таблиця 4 Показники рентабельності діяльності ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»»

Показники рентабельності	Роки			Абсолютне відхилення по роках (+,-)	
	2016	2017	2018	2018 до 2016	2018 до 2017
1. Рівень рентабельності активів підприємства за прибутком від звичайної діяльності	27,30	9,92	12,69	-14,61	+2,77
2. Рівень рентабельності власного капіталу	34,70	12,80	16,90	-17,80	+4,10
3. Рівень рентабельності реалізованої продукції	31,05	9,23	13,57	-17,48	+4,34
4. Рівень рентабельності виробництва продукції	50,99	15,09	23,45	-27,54	+8,36

Джерело: узагальнено авторами

Протягом 2016–2018 рр. показники рівнів рентабельності мали несталу динаміку. У 2018 р. рівень рентабельності активів підприємства за прибутком від звичайної діяльності після різкого спаду у 2016 р. до 9,92% не зміг досягти рівня 2016 р. 27,30% і становив 12,69%, це пов'язано зі зменшенням прибутку та різким збільшенням вартості активів підприємства.

Така ж сама ситуація спостерігалася і по інших показниках рентабельності. Рівень рентабельності власного капіталу у 2016 р. становив 34,70%, у 2017 р. – 12,80%, а у 2018 р. – 16,90%, до зменшення рентабельності призвело різке зменшення прибутку підприємства та збільшення середньорічної вартості власного капіталу.

Через зменшення частки реалізованої продукції підприємство у 2018 р. не змогло досягти рівня рентабельності 2016 р., тобто 31,05%, і становило 13,57%. У 2018 р. підприємство отримало на одну гривню вкладену у виробництво продукції 23,45% прибутку. Це пов'язано з різким спадом прибутку підприємства та збільшенням собівартості продукції впродовж досліджуваного періоду.

Для оцінки ефективності діяльності аграрного підприємства важливими натуральними показниками є врожайність сільськогосподарських культур і продуктивність тварин. Найважливішим завданням аграрних підприємств є підвищення врожайності, оскільки це безпосередньо вплине на розвиток галузі тваринництва. Рівень продуктивності тварин залежить від врожайності зернових і кормових культур [1]. Ефективність використання землі є головним засобом виробництва. Саме це обумовлює важливість підвищення урожайності. На ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» за 2016-2018 роки спостерігається тенденція до зменшення врожайності у 2018 році ячменю ярого у відповідності на 23,0% у порівнянні з 2016 роком та на 1,2% у порівнянні з 2017 роком, а також зменшення урожайності сої у 2018 році у порівнянні з 2017 р. на 6,1% (табл. 5).

Таблиця 5 Динаміка урожайності сільськогосподарських культур на підприємстві ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» за 2016-2018 роки

Культура	Роки, ц/га			Відносне відхилення, %	
	2016	2017	2018	2018 до 2016	2018 до 2017
Пшениця озима	56,9	53,0	58,6	+3,0	+10,6
Кукурудза на зерно	73,9	99,0	105,0	+42,1	+6,1
Ячмінь ярий	51,3	40,0	39,5	-23,0	-1,2
Соняшник	22,1	29,0	29,4	+33,0	+1,4
Соя	22,2	28,0	26,3	+18,5	-6,1
Цукрові буряки	48,3	52,4	64,4	+33,3	+22,9

Джерело: узагальнено авторами

Досягнутий рівень ефективності виробництва зерна у 2016–2018 рр. на підприємстві ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» представлено у табл. 6.

Таблиця 6 Досягнутий рівень ефективності виробництва зерна у 2016-2018 роки на підприємстві ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»»

Показники	Роки			з 2018 до 2016	
	2016	2017	2018	Абсолютне відхилення, (+;-)	Відносне відхилення,%
Вироблено зерна, ц	954867	961973	1199192	+244325	125,59
У тому числі:					
на 100 га ріллі	2345,19	2347,36	1253,74	-1091,45	53,46
на 1 грн. виробничих витрат	0,009	0,007	0,005	-0,004	55,56
Витрат виробництва на 1 га посіву зернових культур, грн.	7236,04	10251,20	13502,11	+6266,07	186,60
Витрат виробництва на 1 ц зернових культур, грн	115,77	152,79	186,34	+70,57	160,96
Рівень товарності зерна, %	70,47	98,79	33,50	-36,97	47,54
Ціна реалізації 1 ц зерна, грн	223,15	303,78	371,59	+148,44	166,52
Одержано прибутку, грн.	77518500	130787800	57007100	-20511400	73,54
У т.ч. на 1 га посіву	5074,20	9121,76	3444,54	-1629,66	67,88
Рівень рентабельності, %	106,71	82,82	61,79	-44,92	57,90

Джерело: узагальнено авторами

У 2018 р. було вироблено зерна на 244325 ц більше, а ніж у 2016 р., при цьому на 100 га ріллі було вироблено на 1091,45 ц менше, це пов'язано з тим, що площа ріллі збільшилася, а врожайність відповідно зменшилася. Витрати виробництва на 1 га посіву зернових культур становили у 2018 р. 13502,11 грн, що на 6266,07 грн більше, ніж у 2016 р., відповідно, збільшилися витрати

виробництва на 1 ц зернових культур і склали 186,34 грн, причиною цього є збільшення загальних витрат на виробництво та реалізацію продукції. Така ж ситуація спостерігалася і з рівнем товарності зерна, він знизився у 2 рази, і склав 33,50 %, що на 36,97 % менше, ніж у 2016 році. Причиною такого різкого спаду є те, що підприємство у 2018 р. реалізувало лише частину зерна, а інша частина залишилася на складах підприємства, тоді як у 2016 р. було реалізовано майже все виготовлене зерно.

Проаналізувавши отримані дані, можемо зробити висновок про поступове зниження ефективності господарської діяльності підприємства протягом 2016-2018 рр., яке характеризується різким спадом основних економічних та фінансових показників. Але в цілому підприємство є прибутковим, отже його фінансовий стан можна оцінювати як задовільний.

ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» вирощує культури, які є найбільш рентабельними для підприємства. Найбільшу питому вагу серед посівних площ у 2018 р. займає пшениця озима – 28,37%, яка з 1 га посівної площі дає 58,6 ц зерна. На другому місці знаходиться цукровий буряк – 24,04%, що дає врожайність 64,4 ц. Третє місце займає кукурудза на зерно – 18,91% посівної площі з урожайністю 105 ц/га. Отже, одним із заходів щодо поліпшення ефективності господарської діяльності є впровадження нових сортів сільськогосподарських культур, що в майбутньому дасть більший дохід підприємству і в загальному підвищить його рентабельність.

Більшість високоврожайних сортів та гібридів забезпечують високоякісну продукцію, високі врожаї. Вони є адаптованими до кліматичних умов України, тому є кращими за сорти іноземної селекції за своїми господарсько-біологічними ознаками, а саме стійкі до вилягання та основних хвороб, мають високу морозо- та посухостійкість. Так, для вирощування в ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» сільськогосподарських культур можна запропонувати наступні сорти та гібриди:

- 1) сорт озимої пшениці – «Знахідка». Даний сорт запропонований одеськими селекціонерами, він характеризується високою продуктивністю

близько 85 ц/га та високою морозостійкістю. Розраховано економічну ефективність впровадження нового сорту озимої пшениці «Знахідка» у ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» на 2019 рік (табл.7).

Таблиця 7 Економічна ефективність впровадження нового сорту озимої пшениці «Знахідка» у ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» на 2019 рік

Показники	2019 рік
Площа, га	8756
Урожайність, ц/га	72
Валовий збір, ц	630432
Витрати всього тис. грн.	140969,64
Собівартість 1 т, грн.	2236,08
Ціна 1 т, грн.	4087,49
Чистий дохід, тис. грн.	257688,45
Прибуток, тис.грн	116718,81
Рентабельність, %	82,80

Джерело: узагальнено авторами

Отже, підприємству економічно вигідно впровадити у виробництво посів нової культури, це збільшить прибуток підприємства до 116718,81 тис. грн лише при реалізації даного сорту озимої пшениці та підвищить рентабельність врожайності до 82,80%. Планується зростання витрат на 20%, що пов'язано із покупкою насінневого матеріалу, та збільшення ціни реалізації зерна на плановий рік на 10%.

2) сорт кукурудзи на зерно – гібрид «Бріксо». Середньостиглий тип зерна, придатний до вирощування при мінімальному обробітку землі, стійкий до повітряної та ґрунтової посухи. Середня продуктивність зерна 110–125 ц/га.

Розраховано економічну ефективність впровадження нового сорту кукурудзи на насіння «Бріксо» у ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» на 2019 рік (табл. 8).

Таблиця 8 Економічна ефективність впровадження нового сорту кукурудзи на насіння «Бріксо» у ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» на 2019 рік

Показники	2019 рік
Площа, га	5837
Урожайність, ц/га	118
Валовий збір, ц	688766
Витрати всього тис. грн.	166848,05
Собівартість 1 т, грн.	2422,42
Ціна 1 т, грн.	4087,49

Чистий дохід, тис. грн.	281532,41
Прибуток, тис.грн	114684,36
Рентабельність, %	68,73

Джерело: узагальнено авторами

Отже, за рахунок впровадження нового сорту кукурудзи підприємство отримає прибуток у розмірі 114684,36 тис. грн, при цьому рентабельність врожайності становить 68,73%. Планується збільшити загальні витрати на 30%, так як насіннєвий матеріал вищий за ціною, а ніж насіння озимої пшениці. Ціна реалізації 1 т зерна залишається на такому ж рівні (табл.9).

Таблиця 9 Загальні показники ефективності впровадження нових сортів рослинництва в ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» на 2019 рік

Показники	Площа, га	Урожайність, ц/га	Прибуток, тис. грн.	Рентабельність, %
Озима пшениця	8756	72	116718,81	82,80
Кукурудза на насіння	5837	118	114684,36	68,73
Разом	14593	-	231403,17	-

Джерело: узагальнено авторами

Впровадження запропонованих проектів в ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» дасть можливість збільшити урожай рослинництва на підприємстві за рахунок нових гібридів, що в кінцевому результаті значно підвищить урожайність культур, цим самим збільшить прибуток підприємства та рівень його рентабельності.

Висновки. На основі проведеного дослідження виявлено, що ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства ТОВ «Агрофірма «імені Довженка»» у період з 2016 по 2018 рр. знизилася, причиною чого стала економічна нестабільність, низька врожайність, значне підвищення цін на засоби обробки культур тощо. На основі отриманих результатів було запропоновано впровадження нових сортів культур, що дасть змогу підвищити врожайність, збільшити прибуток та рівень рентабельності, що в цілому підвищить ефективність господарської діяльності підприємства.

Література:

1. Ключко В. М. Шляхи підвищення ефективності АПК України. *Економіка*

- АПК*. 2013. № 1. URL: <http://www.eapk.org.ua/contents/2013/01/45> (дата звернення 27.05.2019).
2. Кобелев В. М., Слатін Д. Ю., Соколов К. Ю. Методичні підходи щодо визначення і оцінки ефективності господарської діяльності підприємства. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2014. № 33. С. 98-109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2014_33_16 (дата звернення 25.05.2019).
3. Морщенок Т. С., Біляк О. М. Огляд підходів до визначення економічної сутності поняття «ефективність». URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_082.pdf (дата звернення 27.05.2019).
4. Уткіна Ю. М. Веретельник Р. Г. Чинники забезпечення економічної ефективності виробничо–комерційної діяльності підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. Вип. 50. С. 273-277. URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/%D0%9A%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B0/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Vetp_2015_50_30.pdf (дата звернення 27.05.2019).
5. Чучук Ю. В. Теоретична сутність понять економічна ефективність та ефективність діяльності. *Ефективна економіка*. 2014. №2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_42. (дата звернення 27.05.2019).
6. Шляга О. В. Ефективність господарської діяльності: сутність та підходи. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 1. С. 43-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_1_8 (дата звернення 27.05.2019).
7. Шляга О. В., Гальцев М. В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства. *Економічний вісник*. 2016. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf (дата звернення 27.05.2019)
8. Пилипенко С. М. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/94.pdf> (дата звернення 27.05.2019).

References:

1. Klochko, V. M. (2013). Ways to increase the efficiency of the agroindustrial complex of Ukraine. *Ekonomika APK, 1*. Retrieved from <http://www.eapk.org.ua/contents/2013/01/45> [in Ukr.].
2. Kobieliiev, V. M., Slatin, D.Yu. & Sokolov, K. Yu. (2014). Methodical approaches to the definition and evaluation of the economic activity of the enterprise. *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu "KhPI". Ser. : Tekhnichnyj prohres ta efektyvnist' vyrobnytstva*, 33, 98-109. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2014_33_16 [in Ukr.].
3. Morschenok, T.S. & Biliak, O.M. An overview of the approaches to determining the economic essence of the concept of "efficiency". Retrieved from http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_082.pdf [in Ukr.].
4. Utkina, Yu. M. & Veretel'nyk, R. H. (2015). Factors ensuring the economic efficiency of production and commercial activity of the enterprise. *Visnyk ekonomiky*

transportu i promyslovosti, 50, 273-277. Retrieved from file:///C:/Documents%20and%20Settings/%D0%9A%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B0/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Vetp_2015_50_30.pdf [in Ukr.].

5. Chuchuk, Yu. V. (2014). The theoretical essence of the concepts of economic efficiency and effectiveness of activity. *Efektyvna ekonomika*, 2. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_42. [in Ukr.].

6. Shliaha, O. V. (2016). Efficiency of economic activity: essence and approaches. *Ekonomichnyj visnyk Zaporiz'koi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, 1, 43-48. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_1_8 [in Ukr.].

7. Shliaha, O. V. & Hal'tsev, M. V. (2016). Ways to improve the efficiency of the enterprise. *Ekonomichnyj visnyk*. Retrieved from http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf [in Ukr.].

8. Pylypenko, S. M. (2016). Theoretical foundations of an estimation of efficiency of activity of the enterprise. Retrieved from <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/94.pdf> [in Ukr.].